

กรมควบคุมโรค
กองโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม

คู่มือ

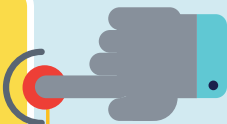

สำหรับเกษตรกร และอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน

กองโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม
กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

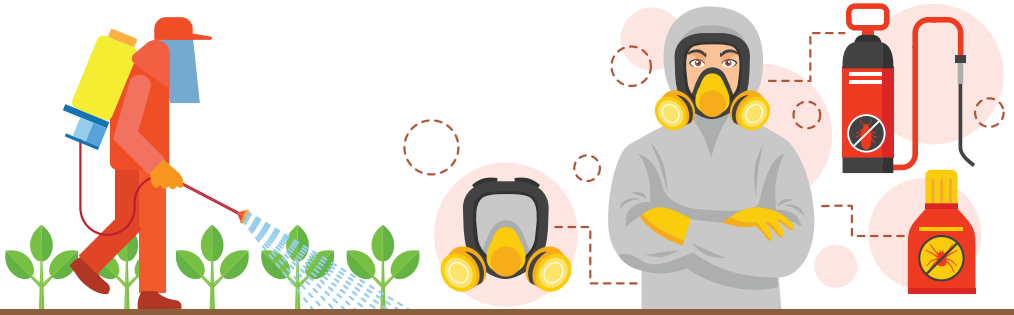
คู่มือ

สำหรับเกษตรกร และอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน

กองโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม
กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

คู่มือสำหรับเกษตรกร และอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน

ISBN (E-Book) : 978-616-11-4491-3

เรียบเรียงเนื้อหาโดย

นางสาวอรพันธ์	อันติมานนท์	นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ
นายโกวิทย์	บุญมีพงศ์	นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ
แพทย์หญิงชุลีกร	ธนธิติกร	นายแพทย์ชำนาญการพิเศษ
นางสาวขวัญณา	อุทัยทอง	นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ

จัดทำโดย

กองโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม
กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
เผยแพร่ : ตุลาคม 2563

คำนำ

การประกอบอาชีพเกษตรกรรมถือเป็นกำลังสำคัญที่เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจของชาติ การดูแลสุขภาพเกษตรกรจึงเป็นงานสำคัญประการหนึ่ง ทั้งนี้กองโรคจากการประกอบอาชีพ และสิ่งแวดล้อม ได้จัดทำคู่มือสำหรับเกษตรกรและอาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อการป้องกัน โรคพิษสารกำจัดศัตรูพืชขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อเป็นเอกสารเผยแพร่ ความรู้สำหรับเกษตรกร และเพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการฝึกอบรมเกษตรกรในการป้องกัน โรคพิษสารกำจัดศัตรูพืชอีกประการหนึ่ง เนื้อหาภายในเล่ม จะประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรได้รับอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้อย่างไร อาการที่เกิดขึ้นจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการเฝ้าระวังตนเอง อุปกรณ์ป้องกันที่จำเป็น การจัดการอย่างปลอดภัยเพื่อลดความเสี่ยงและป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

กองโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือนี้จะมีส่วน ในการสนับสนุนการดูแลสุขภาพเกษตรกรโดยตรง รวมทั้งผู้สนใจอื่นๆ ในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

กองโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม

สิงหาคม 2563

สารบัญ

บทที่

1

มารู้จักสารเคมี

กำจัดศัตรูพืชกันเถอะ

1

บทที่

2

เกษตรกรได้รับอันตรายจากสารเคมี
กำจัดศัตรูพืชได้อย่างไรบ้าง

6

บทที่

3

วิธีปฏิบัติตนขณะฉีดพ่นสารเคมี
กำจัดศัตรูพืช

9

บทที่

4

อุปกรณ์ป้องกันที่จำเป็นสำหรับป้องกัน
อันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

14

บทที่

5

การเฝ้าระวังสุขภาพผ่านแอปพลิเคชัน
(Application) อสม.ออนไลน์

17

1 บทที่

มารู้จักสารเคมี กำจัดศัตรูพืชกันเถอะ

ปัจจุบันเกษตรกรมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกันมากขึ้น เพราะต้องการให้ผลผลิตของตนที่เพาะปลูกไว้ปราศจากโรคและแมลงมาทำลายจนก่อให้เกิดความเสียหาย สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เลือกใช้บางครั้งก็ไม่ตรงกับศัตรูพืชที่มารบกวน หรือใช้ผสมรวมกันหลากหลายชนิด และที่สำคัญสารแต่ละชนิดที่ใช้มีความเป็นพิษร้ายแรงสูง อาจทำให้เกษตรกรได้รับอันตราย เกิดอาการและความเจ็บป่วยต่าง ๆ ตามมา ผู้บริโภคที่ซื้อผลผลิตของเกษตรกรมารับประทานก็อาจจะได้รับอันตรายตามไปด้วย นอกจากนี้การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากเกินไปจนเกินความจำเป็น หรือไม่รู้จักรวธีการกำจัดหรือทำลายอย่างถูกต้อง สารเคมีกำจัดศัตรูพืชนั้นก็อาจสะสมลงบนพื้นดิน แม่น้ำ ลำคลอง ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนและบริเวณใกล้เคียงได้ ดังนั้นเกษตรกรควรที่จะทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตั้งแต่การเลือกซื้อ การผสม การฉีดพ่น และการกำจัดหรือทำลายอย่างถูกต้อง

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช คืออะไร ?

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง สาร หรือส่วนประกอบของสาร ที่ได้จากการสังเคราะห์ขึ้น หรืออาจสกัดจากธรรมชาติออกมา ในรูปของสารเคมีที่มีประสิทธิภาพ ในการป้องกัน ควบคุม และทำลาย ศัตรูพืช (แมลงและวัชพืช) ศัตรูสัตว์ (เชื้อโรค แมลง และสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค เช่นหนู แมลงสาบ เป็นต้น)

สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสามารถแบ่งออกได้หลายประเภทดังนี้

1. สารกำจัดแมลง

ได้แก่ สารที่ใช้ป้องกัน กำจัด หรือขับไล่ศัตรูพืช และสัตว์ เช่น สารในกลุ่มออร์กาโนคลอรีน ออร์กาโนฟอสเฟต คาร์บาเมต ไพรีทรอยด์ ฯลฯ

2. สารกำจัดวัชพืช

ได้แก่ สารที่ใช้ทำลายวัชพืช ที่แย่งน้ำแย่งอาหาร และแสงสว่างจากพืชเพาะปลูก สารกลุ่มนี้ที่ใช้กันแพร่หลาย ได้แก่ พาราควอต ฯลฯ

3. สารกำจัดเชื้อรา

ได้แก่ สารที่ใช้ป้องกันและฆ่าเชื้อรา เช่น แคปแทน ฯลฯ

4. สารกำจัดหนู หรือสัตว์กัดแทะอื่น ๆ

เช่น ชิงค์ฟอสไฟด์ วอร์ฟาริน ฯลฯ

สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เกษตรกรนิยมใช้ในปัจจุบัน มีอยู่มากมายหลายชนิด หลากหลายชื่อการค้า บางครั้งเกษตรกรใช้สารเคมีผสมรวม ๆ กันเพราะมีความเชื่อว่าจะได้ผลดี แต่บางครั้งก็ไม่ทราบว่าป็นชนิดเดียวกันและยังเป็นชนิดที่มีความเป็นพิษสูง เกษตรกรจึงมีโอกาสเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเกษตรกรจึงต้องรู้ว่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ตนใช้นั้นมีความเป็นพิษอยู่ในระดับใด โดยตรวจสอบได้จากข้อมูลจากฉลากติดภาชนะที่บรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชนั้น ๆ แล้วนำไปสอบถาม หรือขอข้อมูลจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ระดับความเป็นพิษสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

ระดับ

1 A

หมายถึง สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีความพิษร้ายแรงสูง

ระดับ

1 B

หมายถึง สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีความพิษร้ายแรง

ระดับ

2

หมายถึง สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีความพิษปานกลาง

ระดับ

3

หมายถึง สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีความพิษเล็กน้อย

ระดับ

4

หมายถึง สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีความพิษน้อยมาก

นอกจากนี้เราสามารถดูระดับความเป็นพิษของสารเคมีได้จากสีของฉลากภาชนะบรรจุ ได้แก่ ฉลากสีแดงแสดงถึงความเป็นพิษร้ายแรงยิ่งหรือร้ายแรง ฉลากสีเหลืองแสดงถึงความเป็นพิษปานกลาง ฉลากสีน้ำเงินแสดงถึงความเป็นพิษเล็กน้อย อย่างไรก็ตามเมื่อเกษตรกรทราบว่าสารเคมีที่ใช้อยู่มีความเป็นพิษอยู่ระดับไหน ทำให้สามารถเลือกใช้สารเคมีชนิดอื่นที่มีคุณสมบัติในการทำลายศัตรูพืชเหมือนกัน แต่มีความเป็นพิษต่ำกว่าเพื่อความปลอดภัยของเกษตรกรเอง นอกจากการดูระดับความเป็นพิษแล้ว เกษตรกรควรใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ตรงกับศัตรูพืชที่พบ หรืออาจเลือกใช้สารชีวภาพในการกำจัดศัตรูพืชแทนการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้แมลง เช่น ตัวห้ำ ตัวเบียนกำจัดศัตรูพืชแทนการใช้สารเคมี

เกษตรกรสามารถศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้จากฉลากติดภาชนะบรรจุ ซึ่งจะมีข้อมูลเกี่ยวกับระดับความเป็นพิษ อาการภายหลังจากการได้รับสารเคมี การปฐมพยาบาลเบื้องต้น วิธีการป้องกันอันตราย อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล ที่ต้องใช้วิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน เช่น กรณีสารเคมีหก/รด หรือ เปรอะเปื้อน หรือเกิดไฟไหม้ เป็นต้น

เรื่องสำคัญๆ...น่ารู้

1. เราต้องรักษฉลากที่ติดกับภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้อยู่ในสภาพเดิม มองเห็นได้ง่ายสามารถหยิบอ่านได้ทันที
2. อ่านฉลาก วิธีการใช้อย่างละเอียดถี่ถ้วน รอบคอบ
3. ปฏิบัติตามคำแนะนำที่ระบุไว้ในฉลากอย่างเคร่งครัด เพื่อความปลอดภัยของ สุขภาพที่ดีของตัวเอง
4. เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน เช่น ขณะเกษตรกรฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้วหมดสติ ข้อมูลในฉลากอาจช่วยให้แพทย์รักษาท่านหรือญาติพี่น้องได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

บทที่ 2

เกษตรกรได้รับอันตราย จากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้อย่างไรบ้าง

เกษตรกรอาจได้รับอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
เข้าสู่ร่างกายได้ 3 ทาง คือ

1 | ทางปาก

การได้รับสารเคมีฯ เข้าทางปากอาจเกิดขึ้น
จากการทำงานที่ไม่ปลอดภัย เช่น การดูดหรือเป่า
หัวฉีดพ่น การดื่มหรือรับประทานอาหารที่ปนเปื้อน
สารเคมีโดยไม่ตั้งใจ ฯลฯ สารเคมีจะเข้าสู่ระบบทางเดิน

อาหารไปสู่กระเพาะอาหาร ถ้ามีกากอาหารอยู่พิษอาจลดลง และขับออกจากร่างกายได้
โดยการขับถ่ายทางอุจจาระ หรือปัสสาวะ แต่ถ้ามีการดูดซึมเข้าสู่ระบบโลหิตจะเกิด
อันตรายขึ้น ซึ่งอันตรายจะขึ้นกับปริมาณของสารที่ได้รับ รวมทั้งอาจมีการสะสมในเนื้อเยื่อ
ไขมันของตับ ไต หรือสมองได้ อย่างไรก็ตามหากเกษตรกรปฏิบัติตามวิธีใช้อย่างแท้จริง
โอกาสที่สารเคมีจะเข้าทางปากเกิดได้น้อยมาก

2 | การหายใจ

สารเคมีที่เข้าสู่ร่างกายทางการหายใจนั้น อาจอยู่ในรูปฝุ่นผง หรือละอองของสารละลาย (สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ผสมกับน้ำ หรือน้ำยาอื่น ๆ) ฝุ่นที่มีขนาดเล็กเข้าสู่ทางเดินหายใจได้มากกว่าฝุ่นที่มีขนาดใหญ่ เกษตรกรควรสวมหน้ากากที่สามารถป้องกันสารเคมีขณะที่ทำงาน ในบริเวณที่มีการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อป้องกันอันตรายจากการได้รับทางการหายใจ

3 | ทางผิวหนัง

เป็นช่องทางที่สารเคมีเข้าสู่ร่างกายได้มากที่สุด โดยสารเคมีจะซึมผ่านเข้าทางผิวหนังโดยการสัมผัส สารเคมีในขณะผสม ขณะฉีดพ่น หรือขณะล้าง อุปกรณ์ ละอองสารเคมีเหล่านี้จะสัมผัสผิวหนัง และซึมเข้าสู่ร่างกาย โดยเฉพาะสารเคมีในกลุ่มที่สามารถละลายในไขมันได้ดีมักซึมผ่านได้ง่าย

และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกษตรกรอาจได้รับอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสามารถเกิดขึ้นได้ดังต่อไปนี้

1. ในขณะเตรียมผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
2. ในขณะกำลังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
3. ในขณะซื้อมาจากร้านขายแล้วมาจัดเก็บไว้ที่บ้าน
4. ในขณะตรวจเช็คอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้กับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
5. ในขณะเข้าไปในแปลงเพาะปลูกภายหลังจากการฉีดพ่น
6. ในขณะที่กำลังทำความสะอาดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่หกเปรอะเปื้อน
7. ในขณะที่นำภาชนะบรรจุสารเคมีไปทำลายทิ้ง

มีใช้แต่เพียงตัวเกษตรกรเองเท่านั้นที่อาจได้รับอันตราย คนในครอบครัว เพื่อนบ้าน และผู้ที่อยู่ใกล้เคียงก็อาจได้รับอันตรายตามไปด้วย

เรื่องสำคัญๆ...น่ารู้

1. เกษตรกรมีโอกาสดำเนินการเมื่ออยู่ตลอดเวลาจากกระบวนการต่าง ๆ ในการใช้สารเคมีตั้งแต่การเตรียม การฉีดพ่น การจัดเก็บ และการทำลาย วิธีการป้องกันที่ดีที่สุดก็คือ การหลีกเลี่ยงการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยตรง
2. การได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเกิดขึ้นได้เสมอแม้ว่าจะเลือกใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีระดับความเป็นพิษน้อยก็ตาม
3. ควรหาวิธีป้องกัน หากพบว่ากำลังสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยตรง
4. การฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชบ่อย ๆ และใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชรวม ๆ กันหลายชนิดจะเป็นการเพิ่มอันตรายจากการได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากยิ่งขึ้น

บทที่ 3

วิธีปฏิบัติตนขณะฉีดพ่น สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

1) การปฏิบัติตนก่อนการฉีดพ่น ควรปฏิบัติดังนี้

1

ก่อนที่จะใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรอ่านฉลากที่ติดมากับภาชนะบรรจุสารเคมี นั้นให้เข้าใจ เกี่ยวกับวิธีใช้ ขนาด ปริมาณ วิธีการป้องกันอันตราย และวิธีแก้พิษ เป็นต้น

2

ผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ให้ถูกต้อง ตามอัตราส่วนที่ระบุในฉลาก สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หลาย ๆ ชนิดสามารถผสมใช้รวมกันได้ แต่ต้อง แน่ใจว่าผสมอย่างถูกต้องได้สัดส่วนอย่างเหมาะสม

และต้องเตรียมน้ำสะอาดไว้เพียงพอสำหรับการชำระล้างร่างกาย ในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้น เช่น สารเคมีกระเด็นเข้าตา หรือหกเปื้อนเสื้อผ้า เป็นต้น

3

ขณะทำการผสมสาร ควรกันบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องให้พ้นจากบริเวณนั้น

4

ขณะผสมสาร ไม่ควรใช้มือเปล่ากวน ควรใช้ไม้หรือวัสดุอื่นแทน และควรสวมถุงมือทุกครั้งในขณะตวง หรือรินสาร

5

สวมอุปกรณ์ป้องกันในขณะทำการผสมสารเคมี เช่น ถุงมือ เสื้อแขนยาว กางเกงขายาว ฯลฯ

6

สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกชนิดควรบรรจุในภาชนะที่บรรจุมาแต่เดิม ถ้าจะถ่ายใส่ภาชนะใหม่ ต้องปิดป้ายบอกชัดเจนว่าเป็นสารเคมีอะไร เพื่อป้องกันการหยิบผิด และภาชนะใหม่ที่บรรจุต้องแน่ใจว่าปิดฝาสนิทไม่มีการรั่วซึมออกนอกภาชนะสู่ภายนอก

7

ห้ามกินอาหาร น้ำ หรือสูบบุหรี่ในขณะทำการผสมสารเคมี

8

หลีกเลี่ยงและระมัดระวังมิให้สารเคมีหกเลอะเทอะ ถ้าเกิดเหตุดังกล่าว ให้รีบล้างด้วยสบู่และน้ำมาก ๆ ทันที

9

สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ผสมให้พอดีหมดในครั้งเดียวแล้ว หากใช้ไม่หมด ควรจัดเก็บให้มิดชิดห่างไกลจากเด็ก สัตว์เลี้ยง และไม่ปนเปื้อนแหล่งน้ำหรืออาหาร

10

ตรวจเช็คอุปกรณ์การฉีดพ่นให้อยู่ในสภาพดี ไม่ชำรุด ก่อนที่จะนำไปฉีดพ่น

2) การปฏิบัติตนขณะทำการฉีดพ่น ควรปฏิบัติดังนี้

1 สวมเสื้อผ้ามิดชิด เช่น กางเกงขายาว เสื้อแขนยาว สวมอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล เช่น หน้ากากที่มีไส้กรองอากาศ ถุงมือ หมวก เป็นต้น

2 ไม่ควรรับประทานอาหาร ดื่มน้ำ หรือ สูบบุหรี่ในขณะที่ฉีดพ่นหรือในบริเวณที่ทำการฉีดพ่น

3 ขณะฉีดพ่นควรกันบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องให้พ้นจากบริเวณนั้น

4 ไม่ควรฉีดพ่นในขณะที่ลมแรง หรือฝนตก และควรยืนอยู่เหนือลมเสมอ

5 ห้ามใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่มีการรั่วซึมของสารในขณะที่ทำการฉีดพ่น

6 ในกรณีที่หัวฉีดเกิดการอุดตัน ห้ามใช้ปากเป่าหัวฉีดพ่นนั้น

3) การปฏิบัติตนหลังทำการฉีดยา คอปฏิบัติตัวดังนี้

1 ในกรณีที่เกษตรกรมีการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทางผิวหนัง ให้ทำการล้างชำระด้วยน้ำสะอาดนาน ๆ อย่างน้อย 15 นาที รับอาบนํ้าฟอกสบู่ เปลี่ยนเสื้อผ้าที่สะอาดทันที

.....

2 การซักชุดที่ใส่ฉีดพ่นควรแยกซักจากเสื้อผ้าอื่น ๆ และไม่นำชุดสวมใส่สำหรับฉีดพ่นสารเคมี มาใช้สวมใส่ในกรณีอื่น ๆ

.....

3 ชำระล้างอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ โดยแยกชำระล้างจากอุปกรณ์เครื่องมือปกติทันที

.....

4 ไม่เข้าไปในบริเวณที่ฉีดพ่นสารเคมีในระยะเวลาที่ไม่ปลอดภัย

.....

5 ไม่เก็บพืชผักมาขาย หรือรับประทานก่อนเวลาที่กำหนดไว้ในฉลาก

เรื่องสำคัญๆ...น่ารู้

1. ปริมาณที่ใช้ฉีดยาขึ้นอยู่กับชนิดของพืชที่เพาะปลูก ระยะเวลา ความถี่ ในการฉีดพ่น วิธีการฉีดพ่น และชนิดความรุนแรงของสารเคมี ต้องตรวจสอบจากฉลาก บรรจุภัณฑ์ หรือสอบถามผู้แทนจำหน่าย และห้ามใช้ในปริมาณมากกว่าที่ระบุไว้
2. ถ้าให้ผู้อื่นยืมชุดอุปกรณ์ที่ใช้ฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ต้องทำการตรวจสอบ อุปกรณ์ทุกครั้งก่อนการใช้ ห้ามนำอุปกรณ์ที่มีได้ผ่านการทำความสะอาด มาใช้ ทั้งนี้เพราะเราไม่ทราบว่าสารที่ใช้ฉีดพ่นก่อนหน้านี้คือสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ชนิดใด มีระดับความร้ายแรงมากน้อยเพียงใด
3. เรื่องสุขวิทยาการดูแลตนเอง เป็นเรื่องที่สำคัญมากโดยเฉพาะในเรื่องการทำงาน กับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ดังนั้นภายหลังจากการใช้ ต้องทำการชำระล้างร่างกายทันที อย่างน้อยบริเวณใบหน้า และมือ ก่อนการรับประทานอาหาร น้ำดื่ม หรือสูบบุหรี่ เข้าห้องน้ำ และในขณะทำงานห้ามมิให้สัมผัสบริเวณใบหน้า ผิวหนัง ด้วยมือหรือ ถุงมืออย่างเด็ดขาด

บทที่

4

อุปกรณ์ป้องกันที่จำเป็น สำหรับป้องกันอันตราย จากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

เมื่อเกษตรกรจำเป็นต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันทุกครั้งเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้อุปกรณ์ต่าง ๆ ต้องอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดี และมีขนาดพอดีกับผู้สวมใส่หลังการใช้อุปกรณ์ต้องล้างหรือทำความสะอาดทุกครั้ง และล้างมือให้สะอาดหลังจากเสร็จงาน

อุปกรณ์ป้องกันที่จำเป็นสำหรับป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้แก่

1 | หมวก

ประโยชน์

ใช้สวมใส่เพื่อป้องกันละอองของสารเคมีปลิวมา
ถูกผมหรือหนังศีรษะ

คุณสมบัติ

ทำด้วยวัสดุกันสารเคมีซึม รัดกระชับ ใส่คลุมศีรษะ
และผมได้หมด

การบำรุงรักษา

ล้างด้วยน้ำสบู่น้ำและน้ำแล้วผึ่งให้แห้ง

2 | แวนตา

ประโยชน์

ใช้ป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชกระเด็นเข้าตา

คุณสมบัติ

เป็นแว่นครอบตา ที่ครอบใบหน้าทำด้วยวัสดุกันสารเคมีซึม มีระบายความร้อนเพื่อป้องกันแว่นเปียกและมองไม่เห็น มีสายรัดศีรษะ เลนส์ทนต่อสารเคมีและแรงกระแทก

การบำรุงรักษา

ล้างด้วยน้ำสบู่และน้ำแล้วผึ่งให้แห้ง

3 | หน้ากาก

ประโยชน์

ใช้ป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเข้าทางการหายใจ

คุณสมบัติ

ทำด้วยวัสดุกันซึม เป็นหน้ากากมิดัลบกรองหรือไส้กรอง ที่เหมาะกับชนิดของสารเคมีที่ใช้ฉีดพ่น

การบำรุงรักษา

ล้างหน้ากากด้วยน้ำสบู่และน้ำแล้วผึ่งให้แห้ง ตัวดัลบกรอง ต้องเปลี่ยนเมื่อหมดอายุ

4 | เสื้อผ้า

ประโยชน์

ใช้ป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชกระเด็นถูกผิวหนัง

คุณสมบัติ

ทำด้วยวัสดุกันซึม เป็นเสื้อแขนยาว กางเกงขายาว

การบำรุงรักษา

ซักแล้วตากให้แห้ง เสื้อผ้าที่สวมใส่ต้องแยกซัก จากเสื้อผ้าปกติ
ตากแดดให้แห้ง และเก็บแยกจากเสื้อผ้าปกติ

5 | ถุงมือ

ประโยชน์

ใช้ป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชถูกผิวหนังบริเวณมือ

คุณสมบัติ

ทำด้วยยางสังเคราะห์หรือวัสดุที่สามารถกันสารเคมีซึมผ่าน
สวมใส่แล้วไม่เกิดการระคายเคือง

การบำรุงรักษา

ล้างด้วยน้ำสบู่และน้ำแล้วผึ่งให้แห้ง

6 | รองเท้า

ประโยชน์

ใช้ป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชถูกผิวหนังบริเวณเท้า และขา

คุณสมบัติ

รองเท้าบูททำด้วยยางสังเคราะห์หรือวัสดุกันซึม สูงขึ้นมาถึงเข่า

การบำรุงรักษา

ล้างด้วยน้ำสบู่และน้ำแล้วผึ่งให้แห้ง

บทที่ 5

การเฝ้าระวังสุขภาพ ผ่านแอปพลิเคชัน (Application) อสม. ออนไลน์

จากข้อมูลตั้งแต่บทที่ 1 ถึง บทที่ 4 จะเห็นถึงอันตรายและความรุนแรงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในชีวิตประจำวันของเกษตรกร หากไม่มีการจัดการอย่างปลอดภัย เพื่อลดความเสี่ยงและป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือแม้จะมีการจัดการความเสี่ยงและป้องกันอันตรายดังกล่าวอย่างดีแล้ว อาจยังทำให้เกิดอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อเกษตรกรได้ในบางกรณี ทั้งนี้การลดการเจ็บป่วยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช สามารถดำเนินการได้โดย

ส่วนที่ 1

- การจัดการที่สภาพแวดล้อม โดยการลดการปนเปื้อนการสัมผัสสารเคมี วิธีที่ดีที่สุด คือ การยุติการใช้

ส่วนที่ 2

- การลดการสัมผัสสารเคมี

ส่วนที่ 3

- เมื่อเกิดการเจ็บป่วยต้องวินิจฉัยให้รวดเร็ว เพื่อให้สามารถดำเนินการรักษาได้ถูกต้องทันท่วงที

กระทรวงสาธารณสุข จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรค และภัยสุขภาพจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และมาตรการเพื่อสร้างแรงจูงใจ สนับสนุนสินค้าที่เป็นมิตรต่อสุขภาพ เกษตรกร หรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเฝ้าระวัง การป้องกัน การควบคุมโรค หรืออันตรายใด ๆ อันเกิดจากแหล่งกำเนิด หรือการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ดังนั้น จึงมีการพัฒนาแบบสำรวจการใช้และการเจ็บป่วยจากการสัมผัสสารเคมีทางการเกษตร ผ่านแอปพลิเคชัน (Application) อสม.ออนไลน์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวทางการใช้งานแอปพลิเคชัน (Application) อสม.ออนไลน์

อสม.ออนไลน์ คือ เครือข่ายสังคมออนไลน์เฉพาะกลุ่มสำหรับหน่วยบริการสุขภาพปฐมภูมิ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อสื่อสารข้อมูล ภาพ เสียง วิดีโอ ข้อความ และพิกัดแผนที่ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ผ่านรูปแบบ การแจ้งข่าวสาร และการสนทนาทำให้สมาชิกในเครือข่าย สามารถรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร และเหตุการณ์ความเคลื่อนไหว ด้านสาธารณสุข และภัยสุขภาพภายในชุมชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง แม่นยำ

1 | วิธีการติดตั้งแอปพลิเคชัน (Application) อสม.ออนไลน์

ขั้นที่ 1

มีสมาร์ตโฟนในระบบแอนดรอยด์ และ ไอโอเอส
พร้อมเชื่อมต่อการใช้งานอินเทอร์เน็ต

ขั้นที่ 2

ติดตั้งแอปพลิเคชัน (Application)
อสม.ออนไลน์ ได้ที่ Play Store
และ App Store

ขั้นที่ 3

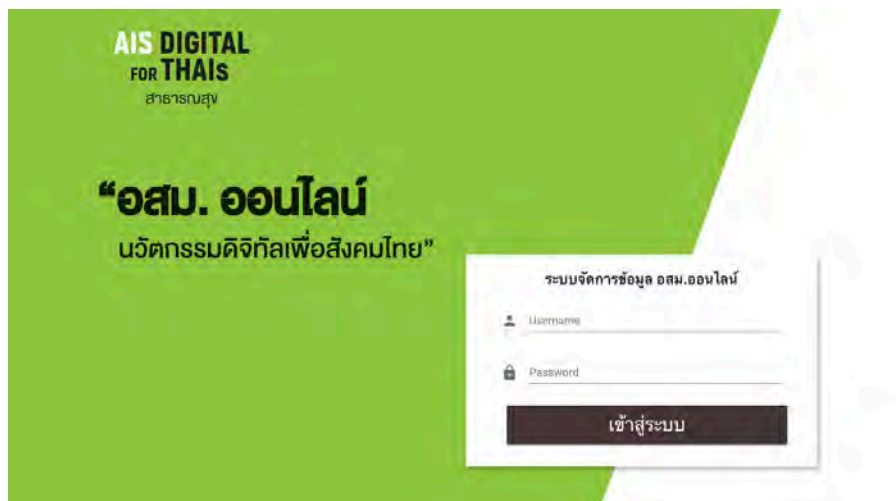
กรอกเบอร์โทรศัพท์ (จำนวน 10 หลัก) และพิมพ์รหัสผ่าน
4 หลักที่ได้รับจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
(รพ.สต.) เพื่อเข้าใช้งานได้ทันที

2

การเข้าสู่ระบบ และการเริ่มต้นการใช้งานแอปพลิเคชัน (Application) อสม.ออนไลน์

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สามารถเริ่มต้นการใช้งานแอปพลิเคชัน (Application) อสม.ออนไลน์ ได้นั้น ต้องติดต่อไปยังเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล ที่ตัวเองสังกัด

เพื่อสมัครการใช้งานโดยให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เปิดระบบการใช้งานผ่านทาง <https://phc.ais.co.th> ลงทะเบียนเพิ่มรายชื่ออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พร้อมกำหนดรหัสผ่านการใช้แอปพลิเคชัน (Application) อสม.ออนไลน์ รายละเอียดในการดำเนินการดังต่อไปนี้

ออนไลน์ ผ่าน Line Official : อสม.ออนไลน์
[Line ID : @aorsormor]
หรือ QR Code นี้
โดยแจ้งข้อมูลดังนี้

2.1 เจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ลงทะเบียนแสดงความจำนงค์ใช้งาน อสม.

2.1.1 ท่านคือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ เจ้าหน้าที่ (เจ้าหน้าที่สาธารณสุขท่านนั้นที่สามารถเปิดระบบได้)

2.1.2 ชื่อ และตำแหน่งของท่าน (ผู้ที่พิมพ์ข้อความ)

2.1.3 ชื่อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

2.1.4 รหัสหน่วยบริการ (รหัส 5 หลัก)

2.1.5 จำนวน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2.1.6 ชื่อ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

2.1.7 เบอร์โทร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

2.2 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลได้รับรหัสผ่าน ทาง Line ดังกล่าว (ภายใน 1 วันทำการ)

2.3 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เข้าใช้งาน web admin ผ่านทาง <https://phc.ais.co.th>

2.4 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพิ่มรายชื่อให้กับ เจ้าหน้าที่ และ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พร้อมกำหนดรหัสผ่าน

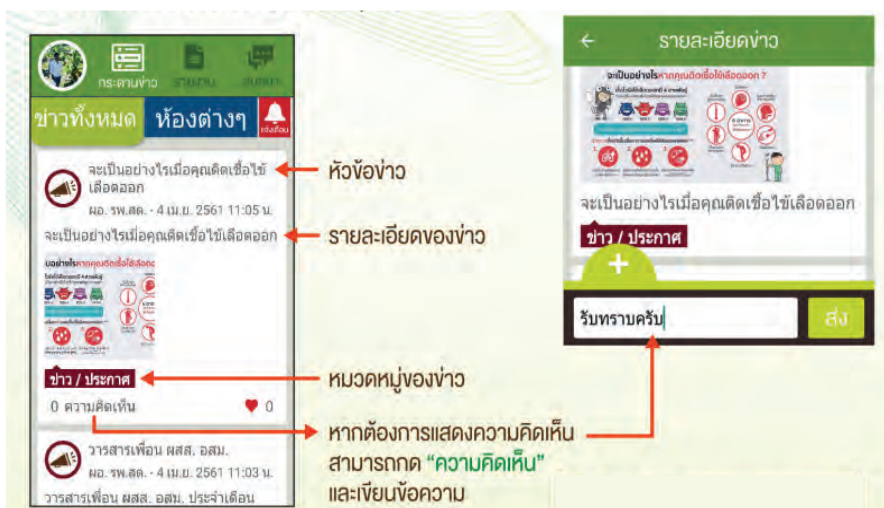
2.5 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล แจ้งรหัสผ่านให้กับ เจ้าหน้าที่ และ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2.6 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ดาวน์โหลดแอปพลิเคชัน อสม.ออนไลน์ และเข้าสู่ระบบ เพื่อใช้งานด้วยหมายเลขโทรศัพท์ ของตนเอง และรหัสผ่านที่ได้รับมาจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

3 | รายละเอียดแอปพลิเคชัน (Application) อสม.ออนไลน์ ประกอบด้วย

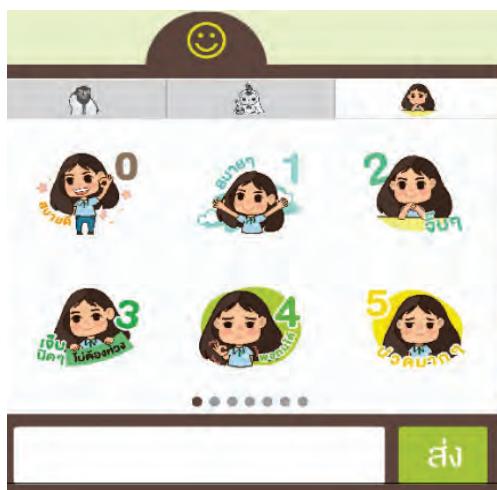
1. ข้อมูลผู้ใช้งาน

2. กระดานข่าว หน้าแสดงข่าวทั้งหมดที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล แจ้แก่อสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เรียงตามลำดับจากใหม่ไปเก่าสามารถเข้าไปอ่านรายละเอียดของข่าว และกดถูกใจ/หัวใจ พร้อมแสดงความคิดเห็นต่อข่าวนั้น ๆ ได้

รูปภาพที่ 1 กระดานข่าว

3. การสนทนา ใช้ในการพูดคุยกันระหว่าง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและเจ้าหน้าที่หน่วยบริการสุขภาพ
ทั้งแบบ 1 ต่อ 1 และแบบกลุ่มสนทนา ประกอบด้วย 2 หัวข้อ คือ
- 3.1 สนทนา แสดงรายชื่อเพื่อน หรือกลุ่มที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้สนทนาด้วย
 - 3.2 เพื่อน แสดงรายชื่อเพื่อนทั้งหมดที่มีในห้องสนทนา สมาชิกสามารถ
ดูได้ว่าใครเป็นผู้อ่านข้อความแล้วบ้าง สามารถใส่สัญลักษณ์แสดงอารมณ์
โดยกด “สัญลักษณ์” แล้วกดเลือกสติ๊กเกอร์

รูปภาพที่ 2 สัญลักษณ์

4. แจ้างเต็อน แสดงการแจ้างเต็อนเมื่อมีข้อความใหม่ เช่น การแจ้างข่าว/ นัดประชุม/ ข้อความแสดงความคิดเห็น

5. ห้องต่าง ๆ แยกหมวดหมู่ของข่าว เช่น นัดประชุม อาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน สามารถดูรายละเอียดของการนัดประชุม และสามารถตอบรับ “เข้าร่วมประชุม” หรือ “ปฏิเสธ” การเข้าร่วมประชุมได้โดยกดปุ่มปฏิเสธ และระบุเหตุผลไม่สามารถเข้าร่วมประชุม จากนั้นให้กดปุ่มส่งรายละเอียด

รูปภาพที่ 3 ห้องต่างๆ

6. รายงาน หน้าแสดงรายงานประจำเดือน/ รายงานเหตุ/ รายงานสำรวจลูกน้ำ
ยุงลาย/ รายงานสำรวจการใช้สารเคมีในครัวเรือน/ รายงานคัดกรองและ
ติดตาม COVID 19/ รายงานกิจกรรมไปยังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

รูปภาพที่ 4 รายงาน

4 วิธีการสำรวจการใช้สารเคมีในครัวเรือน สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

โปรดเปิด “ระบุตำแหน่ง” ของโทรศัพท์มือถือทุกครั้ง

1. เข้าหน้าแรก อสม.ออนไลน์ เริ่มการสำรวจโดย กดที่ แบบสำรวจการใช้สารเคมีในครัวเรือน

รูปภาพที่ 5 แบบสำรวจการใช้สารเคมีในครัวเรือน

2. เลือกบ้านที่ต้องการสำรวจ

ในกรณีไม่พบบ้านรับผิดชอบในรายการให้กดที่ “เพิ่มพื้นที่สำรวจ” เพิ่มรายละเอียด ในแบบฟอร์มข้อมูลพื้นที่สำรวจ คือ 1) กรอกชื่อเจ้าบ้าน 2) กรอกนามสกุลเจ้าบ้าน 3) กรอกบ้านเลขที่ (สามารถใส่เป็น / หรือใส่ซอย ด้านหลังได้) 4) กรอกหมู่ที่... โดยกรอกเป็นตัวเลข (ไม่ต้องมี 0 นำหน้า) 5) กรอกจำนวนผู้อยู่อาศัย 6) กดบันทึก

← แบบสำรวจการใช้สารเคมีใน...

รายการพื้นที่สำรวจ

+ เพิ่มพื้นที่สำรวจ

เลขที่บ้าน หมู่ที่ จำนวนผู้อยู่อาศัย
22/1 5 6 คน 2.1
ชื่อเจ้าบ้าน
นางสวัสดิ์ สวยเสมอ

เลขที่บ้าน หมู่ที่ จำนวนผู้อยู่อาศัย
21/2 5 2 คน
ชื่อเจ้าบ้าน
นายประจัน นาใหญ่

เลขที่บ้าน หมู่ที่ จำนวนผู้อยู่อาศัย
20/3 5 1 คน
ชื่อเจ้าบ้าน
นางศรี บุญมาก

3 กรอกบ้านเลขที่ (สามารถใส่เป็น / หรือใส่ซอยด้านหลังได้)

5 กรอกจำนวนผู้อยู่อาศัย

← แบบสำรวจการใช้สารเคมีใน...

แบบฟอร์มข้อมูลพื้นที่สำรวจ

ชื่อเจ้าบ้าน นายกอไก่ 1 กรอกชื่อเจ้าบ้าน

นามสกุล ใจดีสุดา 2 กรอกนามสกุลเจ้าบ้าน

บ้านเลขที่* 199/1607 หมู่ที่* 3 3 กรอกหมู่ที่... โดยกรอกเป็นตัวเลข (ไม่ต้องมี 0 นำหน้า) 4

จำนวนผู้อยู่อาศัย* 5

บันทึก 6

รูปภาพที่ 6 เลือกบ้านที่ต้องการสำรวจ

3. กดที่ “พิกัดพื้นที่” สิ่งสำคัญต้องอยู่ในพื้นที่ ที่ต้องปักหมุด แล้วกดตกลง

รูปภาพที่ 7 พิกัดพื้นที่

4. ทำการสำรวจการใช้สารเคมีในครัวเรือน กดที่ “ทำการสำรวจ” แล้วตอบแบบสอบถาม

← แบบสำรวจการใช้สารเคมีใน...

ข้อมูลพื้นที่สำรวจ

 เลขที่บ้าน: 22/1 หมู่ที่: 5 จำนวนผู้อยู่อาศัย: 6 คน
ชื่อเจ้าของบ้าน: นางสาวศิริ สว่างเสมอ

การสำรวจ

ครั้งที่ 1 (01 ม.ค. - 31 ม.ค.)

กดที่ “ทำการสำรวจ”

ทำการสำรวจ

← แบบสำรวจการใช้สารเคมีใน...

1 2 3 4 5 6

ข้อ 1 บ้านของท่านเคยเกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีทางการเกษตรหรือไม่

☒ ไม่เคย (สิ้นสุดการตอบคำถาม)

☐ เคย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ตอบแบบสำรวจ

ข้อถัดไป

รูปภาพที่ 8 ทำการสำรวจ

4.1 การส่งรายงาน เมื่อตอบแบบสำรวจ ถึงข้อที่ 8 ให้กด “ส่งรายงาน”
ให้กด “ยืนยัน” แล้วกด “ตกลง”

รูปภาพที่ 9 การส่งรายงาน

4.2 ในกรณี ต้องการแก้ไขข้อมูลสำรวจ ให้เลือกบ้านที่ต้องการแก้ไข
ให้กด “แก้ไขสำรวจ”

4.2.1 บ้านสำรวจแล้ว = สีเขียว

4.2.2 บ้านยังไม่ได้สำรวจ = สีเทา

รูปภาพที่ 10 การแก้ไขข้อมูลสำรวจ

5. การแสดงผลการสำรวจการใช้สารเคมีในครัวเรือน ผ่านแอปพลิเคชัน (Application) อสม.ออนไลน์ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านสามารถ
ขอดูผลการสำรวจการใช้สารเคมีในครัวเรือน ผ่านทางเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
ในหน่วยบริการที่ตนเองสังกัด ผ่านทางเว็บไซต์ <https://phc.ais.co.th>
ที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้ลงทะเบียนรายชื่อไว้แล้วเท่านั้น

คู่มือสำหรับเกษตรกรและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

กองโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม
กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

